

Ocena
rozprawy habilitacyjnej dr. Rafała Pierzchały

Rozprawa habilitacyjna Rafała Pierzchały nosi tytuł **"Zastosowania teorii zbiorów subanalitycznych i definiowalnych do nierówności wielomianowych i aproksymacji wielomianowej"**. Składają się na nią następujące (samodzielne) prace habilitanta:

- [P.1] *Markov's inequality and polynomial mappings*, Math. Ann., Band 363, Heft 1-2, October 2015 (DOI 10.1007/s00208-015-1294-9);
- [P.2] *Remez-type inequality on sets with cusps*, Adv. Math. 281 (2015) 508-552;
- [P.3] *Approximation of holomorphic functions on compact subsets of \mathbb{R}^N* , Constr. Approx. 41 (2015) 133-155;
- [P.4] *Markov's inequality in the o-minimal structure of convergent generalized power series*, Adv. Geom. 12 (2012) 647-664;
- [P.5] *Siciak's extremal function of non-UPC cusps I*, J. Math. Pures Appl. 94 (2010) 451-469.

Powyższy cykl prac dotyczy bardzo szerokiego zbioru zagadnień z zakresu wielowymiarowej aproksymacji wielomianowej, ciągłości funkcji ekstremalnej Siciaka (co wiąże się z teorią pluripotencjału) i teorii struktur o-minimalnych (istotnie uogólniającej geometrię subanalityczną Gabrieliowa-Hironaki-Łojasiewicza). Ich przegląd zacznę od wyników pracy [P1], która dotyczy wielowymiarowej wersji klasycznej nierówności A.A. Markowa, szacującej na przedziale $[-1, 1]$ pochodną wielomianu P przez jego normę jednostajną na $[-1, 1]$ przemnożoną przez kwadrat stopnia tego wielomianu. Markow udowodnił ją (w dalece nietrywialny sposób) w roku 1889 odpowiadając na postawione dwa lata wcześniej pytanie Mendelejewa. Okazało się, że ta nierówność ma liczne zastosowania w różnych działach matematyki i fizyki, stąd fascynacja nią i jej licznymi uogólnieniami nie słabnie do dziś. Rafała Pierzchałę, podobnie jak wielu obecnie specjalistów z teorii aproksymacji, interesuje wielowymiarowa jej wersja w postaci oszacowania normy jednostajnej pochodnych cząstkowych wielomianu $P \in \mathbb{C}[Z_1, \dots, Z_N]$ w kształcie

$$\|D^\alpha P\|_E \leq (C(\deg P)^\epsilon)^{|\alpha|} \|P\|_E,$$

gdzie E jest podzbiorem zwartym przestrzeni \mathbb{K}^N ($\mathbb{K} = \mathbb{R}$ lub \mathbb{C}), a stałe dodatnie C i ϵ nie zależą od P i α . Pięknym rezultatem pracy [P1] jest następująca własność zachowania nierówności Markowa: jeśli zbiór zwarty $E \subset \mathbb{K}^N$ jest zbiorem Markowa (tzn. zachodzi na nim nierówność Markowa), zaś $h : \mathbb{K}^N \rightarrow \mathbb{K}^M$ ($M \leq N$) jest odwzorowaniem wielomianowym takim, że $\text{rank } h := \max\{\text{rank } d_\zeta h : \zeta \in \mathbb{K}^N\} = M$, to również $h(E)$ jest zbiorem Markowa. Twierdzenie to uogólnia wynik Barana-Pleśniaka z roku 1995, uzyskany przy bardziej krępującym założeniu, że $\text{Jac } h(\zeta) \neq 0$ dla $\zeta \in \text{Int } E$ i dla zbiorów typu UPC (są to zbiory o ostrzach wielomianowych z jednostajnym oszacowaniem ich "cienkości", wprowadzone w pracy [84]). Habilitant o tym nie pisze, ale w moim przekonaniu wynik ten jest ważny również (a może głównie) z następującego powodu. Zachodzenie nierówności typu Bernsteina-Walsha na zbiorze zwartym E w \mathbb{C}^N lub inaczej własność L -regularności zbioru E , a więc ciągłość

funkcji ekstremalnej Siciaka (definicję przytaczam później, zob. też autoreferat Habilitanta), pozwala z szybkością geometryczną aproksymować kielki funkcji holomorficznych na E wielomianami. Przed laty pokazałem (TAMS, 1978), że własność ta zachowuje się przy niezdegenerowanych odwzorowaniach holomorficznych h (maksymalność rzędu h). W analogiczny sposób, nierówność Markowa jest odpowiedzialna za szybko malejącą aproksymację wielomianami funkcji klasy C^∞ na zbiorach zwartych E w \mathbb{R}^N (prace Pawłuckiego- Pleśniaka). Zatem wynik Pierzchały w pełni kompletuje tę paralelę. Następnym ważnym rezultatem tej pracy jest Theorem 5.1 i wynikający z niego wniosek (Corollary 5.2), zgodnie z którym jeśli zbiór zwarty, wielomianowo wypukły $E = E_1 \cup E_2$, gdzie $E_1 \cap E_2 = \emptyset$ i oba E_j są niepluripolarne, jest zbiorem Markowa, to również każdy E_j jest też zbiorem Markowa. Habilitant prawdopodobnie nie wie, że jest to pozytywna odpowiedź na pytanie postawione w 2010 roku przez Leokadię Białas-Cieź, który to problem rozwiązałem (rozumując podobnie jak Pierzchała), w szczególnym przypadku zbioru $E \subset \mathbb{R}$, za to bez zakładania niepolarności zbiorów E_j .¹

Jednym z klasycznych narzędzi w teorii aproksymacji jest nierówność Remeza z roku 1936: jeśli $S \subset [0, 1]$ jest zbiorem mierzalnym o mierze $|S| > 0$, to dla dowolnego wielomianu $P \in \mathbb{R}[X]$ jednej zmiennej o stopniu $\deg P \leq n$ mamy

$$\|P\|_{[0,1]} \leq T_n \left(\frac{2 - |S|}{|S|} \right) \|P\|_S,$$

gdzie $T_n(x) = \cos(n \arccos x)$ ($x \in [-1, 1]$) jest n -tym wielomianem Czebyszewa I rodzaju. Jako ciekawostkę można tu dodać, że tego typu nierówność wynika też ze znanego lematu wielomianowego Leji, opublikowanego również w 1936 roku w *Mathematische Annalen* (krótki dowód podali Białas-Cieź i Pleśniak - nieopublikowane). W pracy [P2] Habilitant zajmuje się wielowymiarową wersją nierówności Remeza i pokazuje, że dla każdego niepustego, zwartego zbioru $B \subset \mathbb{R}^N$ z własnością *specjalnej parametryzacji* SPP (jak się okazało, bardzo naturalne, choć technicznie trudne, pojęcie wprowadzone przez Pierzchałę), to istnieją stałe $\epsilon > 0$ i $l \in \mathbb{N}$ takie, że dla każdego wielomianu $P \in \mathbb{R}[X_1, \dots, X_N]$ stopnia $\leq n$ i każdego zbioru mierzalnego $S \subset B$ jest

$$\|P\|_B \leq T_{nl} \left(\frac{1 + (1 - \lambda)^\epsilon}{1 - (1 - \lambda)^\epsilon} \right) \|P\|_S,$$

o ile $\lambda := |S|/|B| > 0$. Jest to piękny rezultat, uogólniający m.in. podobną nierówność Brudnyia-Ganzburga dla ciał wypukłych B . Aby go uzyskać Pierzchała stosuje w sposób nietrywilny zaawansowane techniki z *teorii struktur o-minimalnych*. Ta burzliwie rozwijająca się od ponad 30 lat teoria, której początki tworzyli logicy, głównie van den Dries, jest daleko idącym uogólnieniem geometrii subanalitycznej Gabrielowa-Hironaki-Łojasiewicza. Przy pomocy tych metod, autor dowodzi bardzo subtelного oszacowania dla obrazu $F_a(A)$ zbioru mierzalnego $A \subset [0, 1]^N$ poprzez odwzorowanie $F_a := F(a, \cdot) : [0, 1]^N \rightarrow \mathbb{R}^N$, gdzie $F : Z \times [0, 1]^N \rightarrow \mathbb{R}^N$ ($Z \subset \mathbb{R}^{N'}$) jest odwzorowaniem definiowalnym w pewnej strukturze o-minimalnej, postaci

$$|F_a(A)| \geq M|A|^\sigma,$$

¹W. Pleśniak, *On compact subsets of a Markov set*, presented to the Seminar on Approximation Theory, Jagiellonian University, Kraków, Faculty of Mathematics and Computer Science, January 20, 2010.

z odpowiednimi stałymi $M, \sigma > 0$.

Należy dodać, że rodzina zbiorów z własnością SPP jest bardzo obszerna. Stosunkowo nietrudno pokazać ([P2], Lemma 3.8), że każdy zwarty zbiór UPC Pawluciego-Pleśniaka jest SPP, przy czym ta inkluzja jest ostra (przykład w [P2]). Dalej, w pracy [P4] pokazano (Theorem 4.1), że każdy zbiór zwarty, tłusty i definiowalny w strukturze o-minimalnej \mathcal{S} , która jest podstrukturą struktury \mathbb{R}_{an}^* van den Driesa-Speisseggera zbieżnych uogólnionych szeregów potęgowych, jest zbiorem UPC. Podobnie, w pracy [R7] autor pokazał, że własność UPC mają też zbiory zwarte, tłuste definiowalne w strukturze \mathbb{R}_C Rolina-Speisseggera-Wilkiego, modelowanej na pewnej podklasie funkcji silnie quasi-analitycznych w sensie Denjoy-Carlemana. Tak więc, obie wymienione struktury o-minimalne dostarczają licznych przykładów zbiorów z parametryzacją SPP. Ze swojej wersji nierówności Remeza Pierzchała wyprowadza w pracy [P2] ciekawe wnioski dotyczące oszacowania funkcji ekstremalnej Siciaka dla zbiorów zwartych w \mathbb{R}^N z własnością SPP oraz zachowania się ciągu odległości $E_n(h, S)$ (mierzonych w normie jednostajnej na S) funkcji h ciągłej na zbiorze zwartym B w \mathbb{R}^N , nieprzedłużalnej \mathbb{R} -analitycznie w żadne otoczenie (w \mathbb{R}^N) zbioru B , od podprzestrzeni wielomianów stopnia $\leq n$, gdzie S jest L -regularnym podzbiorem zwartym zbioru B , czyli takim, że funkcja ekstremalna Siciaka dla S jest ciągła (na S , a w konsekwencji w \mathbb{C}^N). Szczególnie interesującą konsekwencją jest też ([P2], Corollary 1.8) wersja dla zbiorów SPP znanego oszacowania Bourgaina

$$\left(\int_B |P(x)|^r dx \right)^{\frac{1}{r}} \leq \text{const}(n, r) \int_B |P(x)| dx$$

dla ciała wypukłego $B \subset \mathbb{R}^N$ i wielomianu $P \in \mathbb{R}[X_1, \dots, X_N]$ stopnia $\leq n$ (szczegóły w pracy [P2]). Wynikają stąd również ważne w teorii aproksymacji oszacowania, nazywane w literaturze nierównościami typu Nikolskiego, porównujące normy $L_{q'}$ i L_q ($1 \leq q \leq q' \leq \infty$) wielomianu $P \in \mathbb{R}[X_1, \dots, X_N]$ w zależności od jego stopnia.

Przypomnijmy, że funkcja ekstremalna Siciaka Φ_K zbioru zwartego $K \subset \mathbb{C}^N$ wyraża się wzorem

$$\Phi_K(z) = \sup\{|P(z)|^{1/\deg P} : P \in \mathbb{C}[z], P(z) \not\equiv \text{const.}, \|P\|_K \leq 1\}$$

dla $z \in \mathbb{C}^N$. Dzięki Zachariucie wiadomo, że

$$\log \Phi_K(z) = V_K(z) := \sup\{u(z) : u \in (\mathbb{C}^N), u(z) \leq 0, z \in K\},$$

gdzie $\mathcal{L}(\mathbb{C}^N)$ jest klasą Lelonga funkcji plurisubharmonicznych w \mathbb{C}^N takich, że $\sup\{u(z) - \log \|z\|\} < \infty$. Okazało się (Bedford-Taylor), że jeśli K jest niepluripolarny, to regularyzacja górna $V_K^*(z) := \limsup_{w \rightarrow z} V_K(w)$ funkcji V_E spełnia równanie

jednorodnego Monge'a-Ampère'a, które dla $N = 1$ redukuje się (z dokładnością do stałego mnożnika) do równania Laplace'a. Zatem funkcja V_K^* jest wielowymiarowym odpowiednikiem funkcji Greena z biegunem w ∞ . Słynne twierdzenie Siciaka (uogólniające jednowymiarowe twierdzenie Bernsteina-Walsha, a równocześnie istotnie precyzujące znane w analizie zespolonej twierdzenie Oki-Weila) charakteryzuje w języku funkcji Φ_K kielki funkcji holomorficznych na K . Dokładniej, jeśli K jest L -regularny, to funkcja ciągła $h : K \rightarrow \mathbb{C}$ jest kielkiem funkcji holomorficznej wtedy i tylko wtedy, gdy $\limsup_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{E_n(h, K)} < 1$. Praca [P3] habilitanta poświęcona jest wariacjom na ten temat dla zbiorów zwartych K w \mathbb{R}^N . Podstawą jest tutaj zaskakujący rezultat

([P3], Theorem 1.1): istnieje stała $\epsilon_N > 0$, zależna jedynie od wymiaru N taka, że dla dowolnego zbioru zwartego $K \subset \mathbb{R}^N$, $\#K \geq 2$, mamy

$$\Phi_K(z) \geq 1 + \frac{\epsilon_N}{\text{diam } K} \text{dist}(z; K), \quad z \in \mathbb{C}^N.$$

Na mocy twierdzenia Weierstrassa każdy zbiór zwarty w przestrzeni \mathbb{R}^N (traktowanej jako część rzeczywista przestrzeni \mathbb{C}^N) jest wielomianowo wypukły. Zatem wynik Pierzchały oznacza, że każdy co najmniej 2-punktowy zbiór zwarty K w \mathbb{R}^N spełnia nierówność Łojasiewicza-Siciaka z wykładnikiem 1. Nierówność ta była ostatnio intensywnie badana, m.in. przez Białas-Cieź i Kosek. Powodem jest piękny rezultat Gendre'a z jego pracy doktorskiej (obronionej kilka lat temu w Université Paul Sabatier de Toulouse), opublikowany ostatnio w Comptes Rendus Acad. Sci. Paris 353 (2015) (wspólnie z dwoma marokańskimi matematykami), charakteryzujący na zbiorach zwartych $K \subset \mathbb{C}^N$, zachowujących nierówność Łojasiewicza-Siciaka, funkcje f klasy Gevrey w terminach szybkości (typu ρ^{n^s} ($0 < \rho, s < 1$)) zbieżności do zera ciągu $\{E_n(f, K)\}$. Taka charakteryzacja była poprzednio znana jedynie dla kuli w \mathbb{R}^N (wynik Baouendiego-Goulaouica z lat '70 ubiegłego wieku). Na uwagę w pracy [P3] zasługuje także Theorem 7.4 łącznie z wnioskiem (Corollary 7.5), w którym znajdujemy nieznaną wcześniej charakteryzację własności HCP zbiorów zwartych w \mathbb{R}^N (czyli ciągłości typu Höldera funkcji ekstremalnej Φ_K) w terminach zbieżności ciągu $\{E_n(h, K)\}$ dla funkcji h na K , które nie są kielkami funkcji holomorficzych. Jedyna moja uwaga do tej pracy: przykład zbioru, który jest L -regulany, ale nie jest zbiorem Markowa, a więc nie może być zbiorem HCP, $E := \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 : 0 \leq y \leq \exp(-x^{-1}), x \in (0, 1]\} \cup \{(0, 0)\}$, pierwszy podał M. Zerner [*Développement en séries de polynômes orthonormaux des fonctions indéfiniment différentiables*, C.R. Acad. Sci. Paris 268 (1969), 218-220] i tę pracę należało zacytować zamiast pracy [84] Pawłuckiego-Pleśniaka.

W pracy [93] pokazałem, że ograniczone, tłuste zbiory subanalityczne w \mathbb{R}^N są L -regularne, skąd w szczególności otrzymałem L -regularność wielościągów analitycznych w \mathbb{C}^N , czego poprzednio znanymi metodami nie udało się uzyskać. Kluczową rolę odegrało tam kryterium osiągalności semianalitycznej punktów zbioru, twierdzenie Puiseux oraz fakt, że odcinek $[a, b] \subset \mathbb{C}$ jest niecienki (w sensie teorii potencjału). Niestety, ta metoda zawodzi w przypadku ostrzy typu

$$E := \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 : x^\alpha \leq y \leq \delta x^\alpha, x \in [0, 1]\},$$

gdzie $\delta > 1$, gdy α jest niewymierne. W pracy [P5] Rafał Pierzchała wprowadza metodę, która pozwala w szczególności wykazać L -regularność powyższego zbioru E . Pokazuje tym samym, że w pewnych (wielomianowo ograniczonych) strukturach o-minimalnych, w tym przypadku w strukturze van den Driesa-Speisseggera zbieżnych uogólnionych szeregów potęgowych, istnieją zbiory L -regularne, które nie są UPC. Metoda Pierzchały polega na sprytnym zastąpieniu kryterium osiągalności semianalitycznej warunkiem (Λ) , który jest równoważny L -regularności w punkcie oraz "pozbyciu się" niewymierności wykładnika α (z definicji zbioru E powyżej) przez jego aproksymację liczbami wymiernymi (lemat Dirichleta). Mam tutaj pewne uwagi. Dla Czytelnika obeznanego z elementami teorii pluripotencjału wnioszek [P5, Corollary 2.8] jest oczywisty, bowiem z założeń wynika, że zbiór K jest niepluripolarny, a więc funkcja ekstremalna V_K^* jest plurisubharmoniczna w \mathbb{C}^N . W rezultacie, jej

złożenie z odwzorowaniem γ jest subharmoniczne i wystarczy teraz wykorzystać fakt, że odcinek $[0,1]$ jest niecienki. Z kolei Theorem 2.9 (o niezmienniczości warunku (Λ) przy niezdegenerowanych deformacjach wielomianowych) jest prostym wnioskiem z (ogólniejszego) twierdzenia o niezmienniczości L -regularności z cytowanej pracy [92]. Prawdopodobnie autor chciał powiązać konsekwentnie te fakty ze swoim warunkiem (Λ) , ale brak odniesień, o których wspomniałem, może zdezorientować "pluripotentnego" Czytelnika.

Warto odnotować inne jeszcze zastosowania warunku (Λ) . Jednym z nich jest ciekawe kryterium L -regularności zbioru zwartego E w \mathbb{R}^N w punkcie $z_0 \in E$ osiąganym z wnętrza zbioru E łukiem quasi-analitycznym w sensie Bernsteina ([P5], Proposition 3.5). Dodajmy, że funkcje quasi-analityczne Bernsteina na przedziale $[0,1]$ mogą nie mieć pochodnej w żadnym punkcie (i jest takich funkcji "rezydualnie wiele" w przestrzeni Banacha funkcji ciągłych na $[0,1]$, co pokazał Mazurkiewicz w latach '30 ubiegłego wieku).

Inne zastosowanie warunku (Λ) znalazł Habilitant w problemie związanym z przykładem Sadullajewa z 1980 roku: istnieją ograniczone obszary $E \subset \mathbb{R}^2 \subset \mathbb{C}^2$ z brzegiem klasy C^∞ za wyjątkiem jednego punktu $a \in \partial E$, który jest osiągalny przez krzywą klasy C^∞ $h : [0,1] \ni t \rightarrow h(t) \in \mathbb{R}^2$ taką, że $h((0,1)) \subset E$ i $h(0) = a$, która jest pluricienka w a , a stąd zbiór \overline{E} nie może być L -regularny w punkcie a , chociaż jest L -regularny w $\mathbb{C} \simeq \mathbb{R}^2$ jako zbiór Jordana na płaszczyźnie zespolonej \mathbb{C} . W ten sposób Sadullajew odpowiedział (negatywie) na pytanie stawiane kilka lat wcześniej przez Siciaka. Dodajmy, że taki przykład można skonstruować nawet z krzywą h klasy C^∞ , która jest quasi-analityczna w sensie Denjoy-Carlemana (zob. [96]). W związku ze swoim przykładem Sadullajew postawił pytanie: czy wykres funkcji $h_\alpha : [0,1] \ni x \rightarrow x^\alpha$ jest pluricienki w $(0,0) \in \mathbb{C}^2$, jeśli α jest niewymierne? Na to trudne pytanie odpowiedzieli pozytywnie Levenberg i Poletsky dopiero w 1999 roku. Okazuje się jednak ([P5], Corollary 4.7), że dla każdej funkcji ciągłej $\phi : [0,1] \rightarrow \mathbb{R}$ takiej, że $\phi > 0$ na $(0,1]$ i dla dowolnych $0 < \zeta < \theta$ istnieje niewymierne $\alpha \in [\zeta, \theta]$ takie, że zbiór

$$\{(x,y) \in \mathbb{R}^2 : |y - x^\alpha| \leq \phi(x), x \in [0,1]\}$$

spełnia warunek (Λ) w punkcie $(0,0) \in \mathbb{R}^2$, a więc jest w tym punkcie L -regularny. Co więcej, zbiór takich wykładników α jest nieprzeliczalny.

Mnogość i waga rezultatów zawartych w rozprawie habilitacyjnej Rafała Pierzchały, które w skrócie omówiłem dokonując przy tym koniecznego i subiektywnego wyboru, zwalniają mnie z potrzeby oceniania wyników jego pozostałych prac, choć i tam wiele jest pięknych i bardzo ważnych rezultatów. Wyjątek zrobię dla niezwykle cennej pracy [R7], obejmującej niektóre wyniki z rozprawy doktorskiej Habilitanta (wyróżnionej nagrodą Dziekana Wydziału Matematyki i Informatyki UJ). Jednym z jej rezultatów jest Theorem A: każdy zbiór ograniczony, tłusty i definiowalny w strukturze o-minimalnej \mathbb{R}_C Rolina-Speisseggera-Wilkiego jest UPC, a stąd jest zbiorem Markowa. Jest to pozytywne rozwiązanie problemu postawionego przeze mnie w pracy [96], z którym nie mogłem się wówczas uporać. Potrafiłem jedynie wykazać L -regularność takich zbiorów oraz punktową własność Markowa. Istotnie silniejszy rezultat mógł Rafał Pierzchała uzyskać dzięki dogłębnej znajomości teorii struktur o-minimalnych. W moim przekonaniu, właśnie na bazie tej pracy zbudował Rafał

Pierzchała aparat pozwalający mu przy pomocy (wielomianowo ograniczonych) struktur o-minimalnych atakować z sukcesem zagadnienia z pogranicza wielowymiarowej aproksymacji wielomianowej i teorii pluripotencjału, wobec których metody wypracowane wcześniej przez Pawłuckiego-Pleśniaka na bazie geometrii subanalitycznej były bezradne. Jest to, moim zdaniem, wybitne osiągnięcie naukowe Habilitanta.

Rafał Pierzchała jest już w pełni ukształtowanym, dojrzałym matematykiem, o dużym doświadczeniu we współpracy z zagranicznymi ośrodkami i ze znacznym odzewem swojej twórczości. Był m.in. wielokrotnie wyróżniany za swoje wyniki stypendiami MEN i nagrodami Dziekana lub Rektora w Uniwersytecie Jagiellońskim. Kończące się obecnie jego 2.letnie stanowisko badawcze adiunkta w Instytucie Matematycznym PAN w Warszawie pozwoliło mu istotnie skonsolidować warsztat naukowy. Uczestniczył w wielu międzynarodowych i krajowych projektach badawczych. Ma też poważne już osiągnięcia w pracy dydaktycznej i organizacyjnej.

Rezultaty zawarte w rozprawie habilitacyjnej dr. Rafała Pierzchały wypełniają z dużą nadwyżką wymogi stawiane w ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Dlatego z pełnym przekonaniem stawiam wniosek o dopuszczenie dr. Rafała Pierzchały do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego. Ponadto uważam, że jego rozprawa zasługuje na wyróżnienie rangi nagrody Prezesa Rady Ministrów, bądź Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Wiesław Pleśniak
profesor (emeritus) UJ

Kraków, dnia 14 marca 2016 roku